

maakte orthopantomogram toonde een normale configuratie van onder- en bovenkaak.

Besloten werd tot sialografie van de rechter glandula submandibularis. De röntgenopnamen lieten echter het beeld zien van een sialogram van de glandula sublingualis (afb. 1 en 2). Een maand later werd nogmaals een poging tot sialografie van de glandula submandibularis gedaan. Wederom echter bleek de glandula sublingualis en niet de glandula submandibularis met röntgencontrast gevuld. Vier weken later lukte het wel om een sialogram van de glandula submandibularis te maken. Er werden normale klier gangen gevonden.

3. BESCHOUWING

Sialografie van de glandula sublingualis is zeldzaam. In de geraadpleegde literatuur spitst de discussie zich toe op de vraag of selectieve sialografie mogelijk is. Sommigen zijn van mening dat sialografie van de sublinguale speekselklier uitvoerbaar is, indien bij het inbrengen van de catheter in de ductus Whartoni deze niet te ver wordt opgeschoven.^{7 8} De sublinguale speeksel-

klier zou dan met röntgencontrastvloeistof gevuld kunnen worden als een of meer uitvoergangetjes uitmonden in de ductus Whartoni. Over het algemeen overheerst echter de opinie dat selectieve sialografie van de glandula sublingualis met de huidige methodiek niet mogelijk is.

De klier gangen van de glandula sublingualis hebben een grote anatomische variatie, zodat het onvoorspelbaar is of een aantal van deze gangetjes uitmondt in de ductus Whartoni. Bij de beschreven patiënte werd bij toeval de catheter in zo'n afvoergangetje geschoven.

SUMMARY

SUBLINGUAL SIALOGRAPHY; AN OCCASIONAL OCCURENCE.

Keywords: Oral surgery—Sialography—Sublingual gland

A case of sublingual sialography is presented. The possibility of selective sialography of this gland is discussed.

LITERATUUR

- ¹ KRAAIJENHAGEN HA, MICHELS LEE. Diagnostiek van speekselklierafwijkingen. Ned Tijdschr Tandheelkd 1974; 81: 216-21.
- ² KRAAIJENHAGEN HA, MICHELS LEE. Diagnostiek van speekselklierafwijkingen. Ned Tijdschr Tandheelkd 1974; 81: 295-303.
- ³ SCHULZ HG. Das Röntgenbild der Kopfspeicheldrüsen. Leipzig: Johann Ambrosius Barth, 1969.
- ⁴ RANKOW RM, POLAYES JM. Diseases of the Salivary Glands. Philadelphia: W. B. Saunders Company, 1976.
- ⁵ BLAIR GS. Sublingual sialogram. Oral Surg 1976; 42: 540-1.
- ⁶ WACKENS G, DE SMEDT E. Sublingual sialography. Oral Surg 1980; 50: 382-3.
- ⁷ LILIEQUIST B, WELANDER U. Sialography of the Sublingual Gland. Acta Radiol 1970; 10: 187-92.
- ⁸ CORBETT RH. Sublingual sialogram. Br J Radiol 1975; 48: 1032-3.

Bladvulling

Sinds enige tijd staat de problematiek in en om het kaakgewricht, ook in dit Tijdschrift, in de belangstelling; meerdere artikelen zijn er reeds over gepubliceerd. Opvallend is daarbij, dat te vaak wordt gesproken over myofasciaal pijn-dysfunctiesyndroom, terwijl de correcte spelling hiervan luidt: Myofaciaal pijn-dysfunctiesyndroom.

Immers: Muoon (Gr.) = spier(bundel); facies (L.) = gezicht; fascia (L.) = band, ofwel bindweefselomhulling. Bij het pijn-dysfunctiesyndroom ligt het accent op de spieren van het gezicht; deze spieren hebben natuurlijk een fascia, maar dat is voor de bestudering van het syndroom van secundair belang. Vandaar dat de naamgeving uit moet gaan van het woord facies, en de 's' dus vervalt.

J. R. Schneider, Utrecht

Boekbesprekingen

SCULLY C. Hospital dental surgeons guide. 238 pag. British Dental Association, London 1985. Prijs f 30,—. ISBN 0 904588 14 9.

De auteur heeft met dit boek beoogd een compendium te schrijven waarmee snel op allerlei terrein beknopte parate kennis kan worden opgefrist. Pathofysiologische bespiegelingen of achtergrondinformatie ont-

breken. Hier en daar bestaat geen consensus met betrekking tot de inhoud. De praktische indeling en uitvoerige index maken dit boek zowel voor de praktiserende tandarts als voor de specialist(-in-opleiding) geschikt.

Het werk bestaat uit 10 hoofdstukken, waarin de volgende onderwerpen worden doorgelicht: algemene medische en tandheelkundige diagnostiek en interpretatie;

differentiële diagnose, orale symptomatologie; medische afwijkingen in het belang van de tandheelkunde; acute medische problemen in de praktijk, samenvatting van therapie met indicaties, contra-indicaties en bijwerkingen; sedatie en anesthesie; pre- en postoperatief onderzoek en de zorg bij complicaties; de getraumatiseerde patiënt; specifieke problemen bij kinderen en tenslotte sociale aspecten. Duidelijke

schemata ondersteunen de tekst.

De goede structuur en het eenvoudige Engels zorgen er voor dat dit werk in de dagelijkse praktijk uiterst nuttig kan zijn, mits het zich bevindt binnen handbereik.

L. Abraham-Inpijn, Amsterdam

V. O. LUCIA, K. H. SWANSON. Treatment of the edentulous patient. 248 pag., 419 afb. Quintessence Publishing Co., Inc. Chicago, London, Berlin, São Paulo, Tokyo 1986. Prijs \$ 120,—. ISBN 0 86715 122 6.

Aan de hand van veel illustraties en een korte zakelijke tekst behandelen de auteurs stap voor stap hun manier van vervaardigen van een volledige prothese. Zij zijn voorstanders van een metalen basis, gemaakt op het model verkregen met een mucostatische afdruk. De modellen worden in de Stuart-articulator geplaatst met behulp van een face-bow registratie. Het instellen van de articulator en het opstellen van de prothese gebeurt volgens gnathologische principes en 20°-kiezen.

Niet alleen de klinische handelingen, ook de laboratoriumprocedures worden beschreven, beide met vermelding van de verschillende toegepaste materialen. Het terugplaatsen van de prothese in de articulator komt uitvoerig aan de orde.

Behalve de technieken, van toepassing bij de volledige prothese, worden ook nog korte hoofdstukjes gewijd aan de immediale prothese, de overkappingsprothese en enige chirurgische ingrepen. Een aantal voorbeelden van behandelingen compleetert het boek. Het geheel is voorzien van een register en een zeer summiere literatuurlijst. De meest recente verwijzing stamt uit 1976.

Het boek maakt duidelijk met hoeveel liefde en zorg de auteurs dit deel van de tandheelkunde beoefenen. Kortom een werk voor hen die zich verder in deze materie willen verdiepen.

A. C. M. van de Poel, Winsum

W. J. ADMIRAAL, M. A. J. EIJKMAN. Een mondjevol gezondheidsrecht. 126 pag. Samsom Stafleu, Alphen aan den Rijn/Brussel 1986. Prijs f 39,50. ISBN 90 6016 121 9.

Als deel 18 in de Nederlandse bibliotheek der Tandheelkunde verscheen van de hand van W. J. Admiraal en M. A. J. Eijkman een boekwerkje onder de titel 'Een mondjevol gezondheidsrecht'. In het voorwoord geven de auteurs aan dat het boek is bestemd voor tandartsen en hun patiënten. Het boek verder lezend kan ik me niet aan de indruk onttrekken dat de auteurs, tand-

arts zijnde, de tandarts als lezer voor ogen hebben gehad. Dat ze daarbij de wereld van die lezende tandarts hebben willen verruimen is een loffelijk streven. Immers de horizon voor de tandarts ligt niet bij de caviteitsrand, en dat komt in dit boek duidelijk naar voren.

In een zestal hoofdstukken wordt de materie, die de auteurs onder de aandacht willen brengen, uiteengezet. Hoewel de pakkende titel van 'gezondheidsrecht' spreekt, is de tekst nogal civielrechtelijk getint.

Een aantal algemene rechtsregels en juridische begrippen worden in het eerste hoofdstuk geïntroduceerd met enkele aanwijzingen voor het juridische handelen in conflictsituaties. Het accent ligt daarbij op het inspelen van de tandarts op de juridische aanval van de patiënt als klager. Van enige uitwerking is geen sprake, maar dat zijn de auteurs zich bewust geweest. In de samenvatting zeggen ze dan ook dat er slechts vaag is gesnuffeld aan wat juridische begrippen. Een en ander wordt goedge gemaakt door in de literatuurlijst aanbevolen literatuur aan te geven.

In het tweede hoofdstuk worden algemene beginselen ten aanzien van de overeenkomst en het ontstaan van zo'n overeenkomst aan de hand van voor de tandarts duidelijk herkenbare voorbeelden belicht. In het daarop aansluitende hoofdstuk worden de gevolgen, de verbintenissen, die voortvloeien uit de aangegane overeenkomst besproken. Evenals in het voorgaande hoofdstuk wordt hier de aandacht gevestigd op het nut, zo niet de noodzaak, van een elkaar goed en volledig informeren.

Het vierde hoofdstuk, waarin de auteurs het patiëntenrecht belichten, komt voor mijn gevoel het dichtst bij het in de titel genoemde gezondheidsrecht. De indruk wordt gewekt dat de auteur(s) tijdens het schrijven van dit hoofdstuk uitsluitend de tandarts als lezer voor ogen heeft (hebben) gehad. Dit in tegenstelling tot hoofdstuk 5, waarin de 'klachtenopvang' wordt besproken. De klachten van patiënten en hoe de patiënt daarmee in het juridische vlak kan omgaan, krijgen hier ruime aandacht.

In het zesde en laatste hoofdstuk wordt enige jurisprudentie gerubriceerd aange-reikt. De lezer dient zich echter bewust te zijn dat een ogenschijnlijk gelijke casus later, op dan geldende normen, tot een niet-verwachte uitspraak kan leiden.

Een uitgebreide lijst met geraadpleegde literatuur gaat vooraf aan een viertal bijlagen, betreffende het indienen van klachten door patiënten. Een register compleetert het geheel.

Zoals elk hoofdstuk wordt afgesloten met een 'samenvatting' wil ik deze boekbespreking samenvatten. Een prettig lees-

baar boek, waarin enkele juridische begrippen voor de niet-jurist, in dit geval de tandarts, verduidelijkt worden. De titel 'mondjevol gezondheidsrecht' in plaats van mondvol, geeft aan dat ook de auteurs zich bewust zijn dat aan delen van het recht nog niet is geproefd. In een volgende uitgave is mogelijkerwijs ook aandacht te besteden aan de invloed die derden uitoefenen op de patiënt-tandartsrelatie. Met name wordt hierbij gedacht aan verzeke- raars, waarbij niet uitsluitend bedoeld wordt op de aansprakelijkheidsverzeke- ring zoals genoemd in het besproken boek.

Het is een goede zaak de tandarts te informeren over zaken buiten de tandheel- kunde, waarmee de tandarts in de uitoefe- ning van zijn beroep wel te maken krijgt.

A. van Beek, Roden

ONDERREDACTIE VANE. KRÜGER, W. SCHILLI, P. WORHTINGTON. Oral and maxillofacial traumatology. Dl. 2. 605 pag., 1200 afb. Quintessence Publishing Co., Inc., Chicago, London, Berlin, Rio de Janeiro, Tokyo 1986. Prijs \$ 148,—. ISBN 0 931386 69 1.

In de eerste helft van deel 2 van de uitgave over orale en maxillofaciale traumatologie komen de capitulumfracturen, de midden- gezichts- en frontobasale fracturen aan de orde. In de andere helft staat de behande- ling van weke-delen-letsels meer op de voorgrond. Zowel de basale therapeuti- sche maatregelen als de geavanceerde mi- cro-chirurgische technieken worden be- sproken.

Behalve vele prominente Duitse kaak- chirurgen hebben ook oogartsen een bij- drage geleverd met een hoofdstuk over verwondingen van de orbita-inhoud. Complicaties van de fractuurbehandeling wor- den beschreven met de bijbehorende the- rapie, alsmede reconstructies na schotver- wondingen en correcties van reciduale de- formiteiten. Het geheel wordt gecomple- teerd door een hoofdstuk over littekencor- recties en verbrandingen.

Het geschrevene wordt uitgebreid toe- gelicht met schematische tekeningen en geïllustreerd met zwart-wit foto's en voor- beelden in kleurendruk. Voor lezers die nog dieper op de stof willen ingaan, staat achter ieder hoofdstuk een uitgebreide lite- ratuurlijst, voornamelijk met verwijzingen naar Duitstalige auteurs.

Door de medewerking van de vele au- teurs is de diepgang nogal wisselend. Van de fracturen van het aangezichtsskelet wordt zeer uitgebreid de classificatie, dia- gnostiek en therapie beschreven, terwijl de bespreking van de operatieve correctie van luxaties beslist onvoldoende is. Ook de frontobasale fracturen, die slechts 10 bladzijden beslaan en hoofdzakelijk de

neurochirurgische problematiek behandelen, komen er in vergelijking tot de 60 bladzijden die de auteurs nodig hebben om de capitulumfracturen te beschrijven, wat erg summier vanaf.

Het nadeel van de vele auteurs is eveneens dat nogal eens in herhalingen wordt vervallen, hetgeen bij het doorlezen zelfs irritant wordt doch waarschijnlijk de overzichtelijkheid bij het gebruik van het boekwerk als naslagwerk ten goede komt.

Samen met deel 1 vormt het evenwel een standaardwerk over de maxillofaciale traumatologie dat in iedere bibliotheek thuishoort met name daar waar het gebruik van stabiele interne fixatie niet routinematig wordt toegepast. Het is verplichte literatuur voor ieder die zich met traumatologie bezighoudt.

H. Müller, Odijk

ONDER REDACTIE VAN D. VAN STEENBERGHE. Tissue integration in oral and maxillofacial reconstruction. 512 pag. Excerpta Medica, Amsterdam, Hong Kong, Princeton, Sydney, Tokyo 1986. Prijs f 350,—. ISBN 0 444 90446 8.

In dit boek zijn de voordrachten opgenomen, die zijn gehouden gedurende een in mei 1986 plaatsgevonden internationaal congres in Brussel onder dezelfde titel. Ook worden de discussies weergegeven, die aansluitend aan de voordrachten werden gehouden.

Het boek omvat vier hoofdthema's, waaronder de voordrachten zijn gerangschikt. Deze thema's zijn achtereenvolgens: de basale wetenschappen, extra-orale toepassingen, intra-orale toepassingen en tenslotte een positiebepaling met betrekking tot de 'State-of-the-Art'.

Onder het eerste thema 'Basale wetenschappen' komen vele aspecten aan de orde waarvan met name de oppervlaktebehandeling en/of oppervlakte-eigenschappen van materialen en de mate waarin deze eigenschappen van invloed zijn op de in- of aangroei van weefsels, een belangrijk aandeel vormen. Van de toegepaste materialen komen vooral titanium (al dan niet poreus) en hydroxyapatiet aan de orde.

Onder het tweede thema 'Extra-orale toepassingen' komen de niet-direct tandheelkundige toepassingen aan de orde. De specifieke problemen van het penetreren van implantaten door de huid staan hier voorop. Ook worden de mogelijkheden van de implantaten met betrekking tot het gehoororgaan vrij uitgebreid besproken. Tenslotte wordt in enkele bijdragen verslag gedaan van onderzoek naar de vervangingsmogelijkheden van de discus articularis van het kaakgewricht.

Onder het derde thema 'Intra-orale toepassingen' worden enkele implantaatsystemen uitgebreid belicht. Veel bijdragen

zijn daarbij gewijd aan diverse aspecten van onderzoek naar het zgn. Brånemark-implantaat. Ook het gebruik van hydroxyapatiet zowel ter vervanging van verloren gegane elementen als ter ophoging van sterk geresorbeerde kaken vormen een wezenlijk deel in dit boek.

Tenslotte worden in het vierde hoofdstuk, 'State-of-the-Art', in het kort voor de drie thema's die gedurende het congres aan de orde zijn gekomen, aanbevelingen gedaan.

Het boek geeft door zijn omvang zeer veel informatie. Door de beknopte vorm waarin de bijdragen zijn geschreven, het veelal hoogwaardig wetenschappelijke niveau en de diversiteit van de onderzoekingen en toepassingen is het boek niet gemakkelijk en vlot te lezen. Omdat vooral de wetenschappelijke aspecten van de integratie tussen implantaten en weefsels aan de orde komen, en in slechts zeer beperkte mate de klinische toepassing, is het boek in eerste instantie van belang voor de wetenschapper.

T. B. F. M. Gelhard, Roden

ONDER REDACTIE VAN K. G. KÖNIG, L. J. H. HOFMAN. Tendens 86. 299 pag. Subfaculteit Tandheelkunde, Katholieke Universiteit te Nijmegen, 1986. Prijs f 30,50 (over te maken op bankrekeningnummer (NCB) 23.12.464.98 t.n.v. Katholieke Universiteit Nijmegen onder vermelding van 'Tendens 86 - jubileumboek'; giro van de bank 813042). ISBN 90 9001449 7.

In dit boek wordt een overzicht gegeven van een kwart eeuw tandheelkunde aan de Katholieke Universiteit. Na een korte inleiding, waarin onder andere aandacht wordt besteed aan de ontstaansgeschiedenis van de Subfaculteit en de huisvesting, volgen uitgebreide hoofdstukken over onderzoek, onderwijs en patiëntenbehandeling. Het geheel wordt afgesloten met een kort hoofdstuk over voorbeelden van externe dienstverlening.

Enkele wapenfeiten: In 1962 gestart, werd in 1974 al een nieuw, voor die tijd revolutionair, curriculum ingevoerd; alle doelstellingen van de verschillende studieonderdelen werden gedetailleerd op schrift gesteld en gelijktijdig werd begonnen met een systematische evaluatie. Het onderzoek omvatte en omvat een aantal grote gesubsidieerde projecten waaronder het G.V.O.-project, Groei-onderzoek, Amalgamproject, Project Kindertandverzorgster en het Landelijk Epidemiologisch Onderzoek Tandheelkunde. Maatschappelijke dienstverlening komt onder meer tot uiting in het Tanzania-project.

Een 25-jarig bestaan geeft aanleiding tot beschouwen. Er wordt in deze bundel te-

ruggekeken, het hier en nu beschreven en er worden lijnen getrokken naar de toekomst door middel van het beschrijven van ontwikkelingen binnen de tandheelkunde.

A. C. M. van de Poel, Winsum

S. E. W. ENGELS. Retentie en resorptie. 194 pag. + 115 pag. bijlagen. Academisch proefschrift, Vrije Universiteit te Amsterdam, 1986. Rodopi, Amsterdam 1986.

Tot op heden is geen onderzoek verricht, waarin de resultaten van de prothetische behandeling van de atrofische onderkaak zonder en mét een chirurgische verbetering van de prothesebasis zijn vergeleken. Het doel van dit onderzoek was na te gaan of bij sterke atrofie van de onderkaak met de beschreven preprothetische chirurgische operatie:

1. het prothesedragend oppervlak groter wordt;
2. de retentie en stabiliteit van de prothese verbeteren;
3. de tevredenheid van de patiënt over zijn prothese daardoor toeneemt en
4. de resultaten verschillen met behandelingen die zonder chirurgische ingreep zijn uitgevoerd.

Teneinde de gegevens te kunnen evalueren zijn de beide onderzoeksgroepen vergeleken met een controlegroep, die geen specifieke kenmerken van een atrofische onderkaak vertoonde. De onderzoeks- en de controlegroep zijn samengesteld uit personen die vier of meer jaar tevoren op de Subfaculteit der Tandheelkunde van de Vrije Universiteit waren behandeld. De voornaamste klachten van de deelnemers vóór behandeling waren: loszitten van de onder- en bovenprothese, pijn ten gevolge van de prothese en problemen met eten.

Het onderzoek bestond uit een klinisch gedeelte, het invullen van vragenlijsten en metingen op orthopantomogrammen. Alle resultaten worden minutieus beschreven. Het betreft een retrospectief onderzoek, derhalve ontbraken vele data. De schrijver is dan ook terecht zeer terughoudend in het trekken van conclusies.

Enige conclusies zijn:

1. Het prothesedragend oppervlak van de onderkaak bedraagt bij een sterke atrofie van de processus alveolaris inferior gemiddeld 1414 mm². Door middel van een vestibulum- en mondbodemplastiek wordt dit oppervlak vergroot tot gemiddeld 1925 mm². De oppervlaktevergroting in de vestibulaire omslagplooï tussen de foramina mentalia bedraagt 80% en linguaal in de molaarstreek 30%.
2. De retentie van de onderprothese is bij 25% van de deelnemers met een sterke atrofie van de processus alveolaris goed. Dit percentage bedraagt na een vestibulum- en mondbodemplastiek 19% en bij

een niet-geatrofieerde processus alveolaris 15%.

De stabiliteit van de onderprothese bij personen met een sterke atrofie van de processus alveolaris is goed bij 91%, na een vestibulum- en mondbodemplastiek goed bij 97% en bij personen zonder atrofische onderkaak goed bij 96%.

3. Van de niet-geopereerde groep met een sterke atrofie van de processus alveolaris inferior vindt 60% zijn prothese prettig zitten en 58% is tevreden met zijn prothese. Na een vestibulum- en mondbodemplastiek vindt 80% zijn prothese prettig zitten en is 82% tevreden. Van de deelnemers zonder atrofische onderkaak vindt 65% zijn prothese prettig zitten en is 60% tevreden.

4. De gevolgen van de operatie waren: de sensibiliteitsstoornissen in de lip en de kin, die na de operatie bij 60% van de deelnemers voorkwamen, nemen na vijf of meer jaar af tot 35%. Een afhingende kin wordt bij 25% aangetroffen. Van de geopereerde deelnemers is 38% niet tevreden over zijn uiterlijk en 1/3 hiervan geeft als oorzaak de afhingende kinvorm op. De overige 2/3 is niet tevreden wegens rimpels en plooiën of wegens de onvoldoende zichtbaarheid van de tanden. Vastgesteld moet worden dat bij vestibulum- en mondbodemplastieken een afhingende kin alsmede de sensibiliteitsstoornissen in de lip en kin onaangename bijverschijnselen zijn.

5. De volgende kenmerken zijn voor de beoordeling van prothetische behandelingen relevant: de conditie van de processus alveolaris inferior, de hoedanigheid van de bovenprothese, het voorkomen van pijn, problemen met de onderprothese, het voorkomen van ragaden, de edentate periode, de resorptie van de bovenkaak en de mogelijkheid tot het eten van moeilijke voedselsoorten.

Resumerend kan worden gesteld dat mensen die vóór hun 40e jaar tandeloos worden, risico lopen op latere leeftijd ernstige problemen met hun gebitsprothese te krijgen.

A. C. M. van de Poel, Winsum

L. DERMAUT, P. BOONE, C. C. GROSJEAN, L. MEHEUS, A. COOMANS, D. FAICT, J. VAN STALLE. *Academiae Analecta*. 129 pag. Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Brussel 1986. Mededelingen Klasse der Wetenschappen, jaargang 48, nr. 3. Uitgeverij Brepols, Turnhout 1986. Prijs Bfr. 900,—. ISBN 90 6569 678 4.

De Redactie ontving bovenvermelde, fraai verzorgde, uitgave van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, met het

daarin vervatte bericht, dat voortaan enkele kortere wetenschappelijke bijdragen gebundeld worden opgenomen. Deze kunnen afkomstig zijn van antwoorden op prijsvragen, maar het kan ook mededelingen van de leden betreffen of verslagen van onderzoeken, die door academieleden of wetenschappelijke medewerkers ter publicatie worden aangeboden.

Men mag aannemen dat hier van een strenge selectie sprake is, zodat de bijdragen de toets van een objectieve kritiek zeker kunnen doorstaan. Uit het feit dat de Redactie voor het eerst in 48 jaar een exemplaar krijgt toegezonden, valt af te leiden dat bijdragen op tandheelkundig gebied in het verleden nooit of hoogst zelden werden opgenomen. Deze aflevering echter bevat het verslag van een onderzoek op het terrein der orthodontie: 'Initial tooth and bone displacements on a dry skull by means of optical laser techniques' van de hand van L. Dermaut en P. Boone (pag. 1-38) (universiteit van herkomst niet gemeld).

Het betreft een in vitro registratie van botverplaatsingen onder invloed van in de orthodontie aangewende krachten (headgear, intrusie, klasse II-elastiekkraft). Voorheen gebruikte men hiertoe veelal modellen van wasproducten of elastische materialen. Omdat echter de fysische eigenschappen te zeer van die van bot afwijken en derhalve onzuivere uitkomsten geven, bedienden de auteurs zich van een gemacereerde schedel (zonder onderkaak), op welke gebitselementen zij volgens een beschreven methode orthodontische krachten uitoefenden. De hierdoor veroorzaakte verplaatsingen maten zij door middel van moderne optische technieken, zoals holografie en laser-reflexie.

Uit hun onderzoek concluderen de auteurs dat het mogelijk is, op reproduceerbare wijze de richting en de hoeveelheid botverplaatsing in de maxilla en de omringende schedelbeenderen in detail te bestuderen. Er zijn aanwijzingen dat initiële tandverplaatsing (bijvoorbeeld door middel van headgear-therapie) maatgevend is voor de tandverplaatsing op langere termijn.

Deze aflevering bevat nog vier andere artikelen die, komend uit andere faculteiten, in het algemeen ver buiten de gezichtskring van de tandheelkundig geïnteresseerde vallen. Eén uitzondering moge worden genoemd: een bijdrage getiteld 'Het probleem van de veroudering: een overzicht van de voornaamste theorieën en de stand van het onderzoek'.

J. B. Visser, Laren (NH)

I. VAN DER WAAL, J. J. PINDBORG. *Diseases of the tongue*. 199 pag., 106 afb.

Quintessence Publishing Co., Inc., Chicago, London, Berlin, São Paulo, Tokyo, Hong Kong 1986. Prijs £ 46,40. ISBN 0 86715 165 X.

Dit geheel nieuwe boek over tongafwijkingen vult een gat in de markt. Reeds lange tijd bestond grote behoefte aan een goed overzicht van afwijkingen aan de tong en manifestaties van algemeen lichamelijke ziekten aan de tong.

Wanneer twee oraal-pathologen, die tevens clinicus zijn en op hun gebied een wereldnaam hebben, samen een boek produceren mag zeker een uitgave van grote klasse worden verwacht. De lezer zal in dit opzicht niet worden teleurgesteld. Het is een zeer fraai geïllustreerde uitgave geworden met kleurenafbeeldingen van hoge kwaliteit.

De tekst is bondig gehouden en wordt op zeer schematische wijze gepresenteerd. Aan het eind van een hoofdstuk wordt een uitvoerige literatuurlijst gegeven. De klassieke publicaties kan men erin vinden, maar ook vele uit de jaren zeventig. Recente publicaties, dus tussen 1980 en 1986, zijn vrij zeldzaam. Door de grote veelheid aan publicaties is het moeilijk om op alle gebieden alle belangrijke literatuur op date te houden. Dit is waarschijnlijk ook de reden dat er over AIDS met zijn karakteristieke 'oral hairy leukoplakia' nog weinig te vinden is, doch hierin is voorzien door het boekje van Greenspan, Greenspan, Pindborg en Schiødt, getiteld *AIDS and the dental team*, dat in 1986 verscheen en dat reeds eerder werd besproken (Ned Tijdschr Tandheelkd 1986; 93: 485).

Het boek begint met een overzicht van de anatomie, histologie, embryologie en fysiologie van de tong. Het spreekt vanzelf dat bijvoorbeeld van dit laatste onderwerp slechts een zeer beperkte beschrijving wordt gegeven. Hierna volgt een uitvoerig hoofdstuk over congenitale afwijkingen. Het hoofdstuk over tongafwijkingen, als onderdeel van afwijkingen in de mond als geheel, lijkt zeer volledig. De hoofdstukken over tongaandoeningen bij algemene ziekten of bij neurologische afwijkingen bieden een fraai overzicht.

Het meest uitvoerig worden de tumoren en premaligne afwijkingen beschreven. Bij elke afwijking wordt kort aangegeven hoe de behandeling moet zijn.

De auteurs, hoewel beiden oraal-patholoog, zijn niet voor de verleiding bezweken om veel histologische afbeeldingen te geven; men vindt ze alleen in het eerste hoofdstuk.

Al met al een zeer fraai boek dat de tandarts-algemeen-practicus, maar ook de specialist, behulpzaam kan zijn bij de klinische diagnostiek van de vaak moeilijk te duiden afwijkingen aan de tong.

G. Boering, Noorddijk